

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabeth Rynning**Inspektion av Kriminalvården, anstalten och häktet Saltvik,
den 21–23 november 2017**

Inledning

Den 21–23 november 2017 genomförde chefsjustitieombudsmannen Elisabeth Rynning (närvarande den 22–23 november 2017) tillsammans med byråchefen Jörgen Buhre samt föredragandena Moa Skerfving (områdesansvarig), Veronica Widell Edlund, Carl-Johan Malmqvist och Agnes Morin (protokollförare) en förannmäld inspektion av Kriminalvården, anstalten och häktet Saltvik.

Syftet med inspektionen var bl.a. att följa upp ett beslut från den 23 maj 2016 i vilket dåvarande chefsJO Elisabet Fura uttalade kritik mot Kriminalvården för att vissa av platserna på anstaltens säkerhetsenhet använts till att placera intagna med skyddsbehov (se JO 2016/17 s. 174).

Inspektionens genomförande

Inspektionen inleddes med att chefsJO:s medarbetare togs emot av tf. kriminalvårdschefen F.W., kriminalvårdsinspektörerna L.E., E.L., C.W., M.F., P.H. och A.L., tf. kriminalvårdsinspektören F.K., kriminalvårdsjuristerna J.B., P.P. och L.A. samt kriminalvårdaren B.B. Jörgen Buhre redogjorde kort för syftet med inspektionen. Samtal fördes därefter med två vakthavande befäl, fem klienthandläggare från anstalt och häkte, en personalföreträdare, två kriminalvårdare från anstalt och häkte samt en sjuksköterska. Parallellt med de samtalen granskades ett urval av de handlingar som beställts fram. Granskningen omfattade beslut om avskildhetsplacering och ärenden om misstänkt misskötsamhet från åren 2016 och 2017 samt beslut enligt 2 kap. 5 § häkteslagen (2010:611) fattade under år 2017.

Den 22 november 2017 hölls ett möte där chefsJO och hennes medarbetare träffade tf. kriminalvårdschefen F.W., kriminalvårdsinspektörerna L.E., C.W., M.F., P.H. och A.L., samt tf. kriminalvårdsinspektören F.K. ChefsJO redogjorde kortfattat för JO:s verksamhet och syftet med inspektionen. F.W. och hans medarbetare gav en presentation av anstalten och häktet.

En rundvandring gjordes i delar av anstaltens och häktets lokaler, bl.a. besöktes sjukvårdsavdelningen, inskrivningen, besöksavdelningen, avskildhetsavdelningen, säkerhetsenheten och häktets båda avdelningar. Under inspektionen genomfördes även samtal med de cirka 40 intagna som hade anmält intresse för det.

Inspektionen avslutades med en genomgång där chefsJO och hennes medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid redogörelsen deltog, förutom de som närvarade vid genomgången den 22 november 2017, även kriminalvårdsinspektörerna E.L. och B.S.

Protokollet innehåller avslutningsvis chefsJO:s uttalanden.

De som närvarade vid genomgångarna anges i bilaga 1.

Iakttagelser under inspektionen

Organisation m.m.

Anstalten Saltvik är en anstalt i säkerhetsklass 1 med totalt 126 platser fördelade på tio normalavdelningar, en mottagningsavdelning med tio platser och en ungdomsavdelning med sex platser. Saltvik har en av landets tre säkerhetsenheter med 24 platser, varav 18 platser är avsedda för intagna med skyddsbehov och 6 platser används för närvarande som häktesplatser. Häktet Saltvik består av två avdelningar och totalt 55 platser. Restriktionsavdelningen har 25 platser och gemensamhetsavdelningen har 30 platser. Häktet har både kvinnliga och manliga intagna.

När det gäller organisation hänvisas i övrigt till anstalts- och häktesbeskrivning, se handling 3.

Bemötande och bemanning

Verksamhetsområdet Saltvik (där även anstalten Ljustadalen ingår) har totalt 239 anställda. Personalomsättningen har varit hög de senaste åren och anstalten har förlorat mycket personal till bl.a. Kriminalvårdens grundutbildning, frivård- en, kommunen och Migrationsverket. Ledningen uppgav att det har inneburit stora svårigheter för både intagna och personal.

I samtalen med intagna bekräftades bilden av att den höga personalomsättningen var besvärlig och påverkade verksamheten. Många intagna uttryckte missnöje med att personalen inte hade erfarenhet och kompetens för arbetet. Flera intagna påpekade att det fanns en bristande enhetlighet i verksamheten och att de fick olika besked beroende på vem i personalen de frågade. En intagen berättade t.ex. att han blivit hänvisad av personal att klä sig i ett par långkalsonger trots att det var håll i dem, och att han sedan fick reprimander av annan personal för att han gick i trasiga kläder. En annan intagen uppgav att han hade stämt av innehållet i ett brev med personal och fått godkänt att skicka det, men att brevet ändå stoppades och han tilldelades en varning för misskötsamhet. Det fördes även fram klagomål om brister i organisation och

ledarskap samt att personalbrist gjorde att även andra avdelningar fick stängas ned vid incidenter på någon avdelning.

När det gäller personalens bemötande framfördes varierande synpunkter. En del intagna upplevde att de blev bemötta på ett korrekt och respektfullt sätt av personalen. Andra intagna framförde kritiska synpunkter på bemötandet i form av dålig attityd, kränkningar och en ovilja att hjälpa till. Ett par intagna som väntade på besked om överföring av straffverkställighet till annat land var t.ex. missnöjda med att de inte fick någon information om hur det gick med ärendet. Det framfördes även klagomål över att intagna själva hade fått bekosta tolk vid telefonsamtal med advokat.

En intagen uppgav att vissa i personalen i samband med kroppsvisitation av intagna efter promenad och sysselsättning regelbundet gjorde mer ingående undersökningar än vad som är tillåtet genom att klämma och känna på intagnas könsorgan. När den intagne ifrågasatte agerandet hade personalen sagt att de får göra så, trots att högre chefer hävdat motsatsen. Den intagne i fråga uppgav att han kommer att ge in en anmälan till JO om saken.

Inskrivningsprocessen

Inskrivning sker i en särskild lokal. Där hanteras alla intagna som ankommer till anstalten eller häktet, även efter permission eller annan utevistelse. I korridoren utanför inskrivningslokalen finns fem mycket sparsamt inredda väntrum där intagna får vänta på sin tur. Enligt personalen sker ibland många transporter och då kan intagna få sitta i väntrummen upp till en timma, normalt handlar det dock om väntetider under 15 minuter. Vid inskrivningen visiteras den intagne och ett urinprov tas på en toalett. Det är aldrig fler än en intagen i inskrivningslokalen samtidigt. Om det rör sig om en kvinnlig intagen genomförs visitationen av kvinnlig personal. Den intagne får nya kläder och utrustning samt transporteras sedan till sin avdelning. Det är personalen på avdelningen som informerar om intagnas rättigheter och anstaltens/häktets rutiner. Där får den intagne även möjlighet att ringa ankomstsamtal till en anhörig.

Ett par intagna uppgav att de inte hade fått information om bl.a. brandsäkerhet och rutiner vid ankomsten till anstalten. De var även missnöjda med att den skriftliga informationen på avdelningen bara fanns på svenska. En intagen uppgav vidare att han inte hade fått information om sin rätt att ringa ankomstsamtal, och en annan intagen insåg i samband med en incident att han inte visste var larmknappen satt.

JO fick under inspektionen del av ordningsregler, rutiner och information för anstalten och häktet, se [handling 4](#).

Bostadsrum och gemensamma utrymmen m.m.

En intagen framförde klagomål på dålig luft i såväl bostadsrummet som övriga utrymmen. Ett par andra intagna klagade över att det var lång väntetid för att få tillgång till hjälpmedel vid sjukdom eller funktionsnedsättning.

Ungdomsavdelningen

Ungdomsavdelningen har sex platser och är placerad på samma våningsplan som en av anstaltens normalavdelningar. Avdelningen har tillgång till mer personal, som t.ex. är med under sysselsättning, och personalens kontor är placerat inne på avdelningen. De intagna ska även ha bättre tillgång till psykolog och lärare än intagna i övriga anstalten. Två dagar i veckan kommer en kock och lagar mat med de intagna.

Samtliga intagna på ungdomsavdelningen uppgav i samtal med JO att de inte var nöjda med placeringen där. De ansåg att det var begränsande att ha så få andra intagna att umgås med samt att personalen inte hade rätt kompetens, hade dålig kunskap om rutiner och var för gamla. Några intagna uppgav att de stördes av ”spring” till personalens kontor, bl.a. av annan personal som hämtade kaffe. Ett par intagna uppgav att en fördel med avdelningen tidigare hade varit tillgången till psykolog men nu var det flera månaders väntetid, trots en påbörjad behandling. Ett par intagna var missnöjda med att de fick för lite promenadtid i dagsljus under vintern. En annan intagen uppgav att han hade fått vänta över tre månader på sysselsättning och under den tiden tvingats att stanna på avdelningen hela dagarna. Flera intagna framförde även synpunkter på matlagningen med kocken som de ansåg var enformig. Några intagna uppgav att de ville ha hel självförvaltning och trodde att det skulle fungera bra.

Sysselsättning

Anstalten har 46 sysselsättningsplatser inom bl.a. tvätteri, montering och förpackning, tryckeri samt mekanisk verkstad. Anstalten erbjuder även vuxenutbildningar på grundläggande och gymnasial nivå, svenska för invandrare, läs- och skrivträning samt en industriteknisk arbetsmarknadsutbildning. I anstalten bedrivs även ett flertal behandlingsprogram. Enligt ledningen har anstalten ett nära samarbete med Arbetsförmedlingen och det pågår ett arbete med att utveckla arbetsmarknadsutbildningar, bl.a. en speciellt inriktad på ungdomar.

Flera intagna uppgav i samtal med JO att de ansåg att ersättningen för sysselsättning var för låg.

Fritidsaktiviteter

Intagna i anstalten har i varierande utsträckning tillgång till gym, bollhall, bibliotek, NAV (nämnd för andlig vård), yoga, promenadgård och kiosk. Under den dagliga promenaden får intagna i anstalten röka tre cigaretter. Cigaretterna delas ut i början av promenaden och fimpar behöver inte lämnas in efter promenaden.

I samtal med intagna framfördes många klagomål över anstaltens begränsning av cigaretter under promenaden. De intagna tyckte att begränsningen var godtycklig och att det borde vara samma regler som i andra anstalter och i häktet. Flera intagna klagade vidare över att anstaltens vinterjackor var trasiga, vilket gjorde att intagna frös och valde att inte gå ut på promenad. De var även miss-

nöjda med att de var tvungna att vara ute hela promenadtimmen, och att taket på promenadgården var för litet. Ett par intagna tyckte att anstaltens utbud av spel och tillgången till dagstidningar var dålig samt att biblioteksverksamheten inte fungerade. En annan intagen var missnöjd med utbudet och priserna i kiosken. Flera intagna klagade på trasiga maskiner och dålig utrustning i anstaltens gym.

Handläggningen av hemställningar från intagna

Klienthandläggarna från anstalten uppgav bl.a. följande rörande hanteringen av hemställningar: De får in många olika typer av hemställningar. Den största svårigheten är att hemställningarna ofta är dåligt formulerade så att det måste ske en kommunikation med den intagne innan hemställningen kan hanteras. Om en intagen återkallar sin hemställan efter ett sådant samtal dokumenteras det i den intagnes journal i KVR (Kriminalvårdsregistret). Det är sällan handläggningstiden för en hemställan uppgår till mer än två veckor.

Några intagna uppgav i samtal att de inte fick kopior av sina inlämnade hemställningar, trots att de bad om det. En intagen, som inte behärskade svenska, berättade vidare att han hade skrivit en hemställan på arabiska men fått tillbaka den oöversatt utan åtgärd. Det fördes även fram klagomål över att beslut var skrivna på svenska och att den intagna inte alltid får beslutet muntligt översatt till ett språk som denne förstår. Ett par intagna klagade över att handläggningstiden för vissa hemställningar var orimligt lång och uppgav att de ville ha mer kontakt med beslutsfattarna.

Gemensamhet och avskildhet

Avskildhet

I anstalten finns en avskildhetsavdelning med 13 platser som används för intagna i både anstalt och häkte. Det finns åtta platser i vanliga bostadsrum, tre platser i oinredda bostadsrum, varav en kontrollcell med möjlighet till sekundbevakning genom glasruta, ett sjukrum och ett rum med bältessäng. Avdelningen har även en tulltoalett. Intagna på avdelningen har tillgång till en mindre promenadgård med grå väggar och golv av betong samt ett gallertak. Golvet är uppvärmt. På promenadgårdens ena kortsida finns två avlånga fönstergluggar placerade ca två meter upp på väggen. Enligt personal på avdelningen tas snö på gallertaket inte bort under vintern.

Ledningen uppgav att anstalten har ett stort antal omplaceringsärenden och svårigheter att sektionera intagna. Många intagna placeras därför på avskildhetsavdelningen i väntan på omplacering till annan anstalt. Det råder platsbrist inom Kriminalvården och placeringssektionen vid huvudkontoret har långa handläggningstider. Ibland kan en intagen därför få vänta två eller tre månader på omplacering. Personalen försöker få till stånd isoleringsbrytande åtgärder men eftersom avdelningen ofta är fullbelagd är det svårt att få tiden att räcka till. På avdelningen finns en daglista där personalen antecknar bl.a. de intagnas promenad och dusch, eller om de har avböjt promenad. Dessutom görs doku-

mentation i daganteckningar i KVR. Daglistan är ett stöd för personalens arbete och sparas inte efter dagens slut.

De vakthavande befälen uppgav bl.a. följande: Det inträffar en hel del incidenter i anstalten och det händer relativt ofta att hela avdelningar isoleras under en kortare tid. Avskildheten motiveras då med ordnings- och säkerhetsskäl enligt 6 kap. 5 § fängelselagen (2010:610) och det fattas beslut för varje intagen som omfattas av åtgärden.

Ett par intagna uppgav i samtal med JO att det var vanligt med flera dagars isolering av hela avdelningar vid incidenter som rörde någon eller några intagna. I samtal med en intagen framfördes klagomål över att personalen inte tog de intagnas oro på allvar. Den intagne nämnde som exempel en händelse där en intagen hade nekats avskildhet på egen begäran och morgonen därpå ”flippat ut”. Han tog även upp en händelse där en intagen hade uttryckt för personal att denne kände sig hotad av en annan intagen varvid personalen hade klappat den intagne på axeln och sagt att de ”skulle bli sams”.

Kontakter med omgivningen

Besöks- och telefontillstånd

Ärenden om besöks- och telefontillstånd hanteras av tillståndsenheten. Enligt ledningen har det skett en stor ökning av antalet ärenden efter att samtyckesblanketten för intagna i häkte togs bort under hösten. Detta, tillsammans med många nyintagna på kort tid, har gjort att enheten ligger lite efter i sin hantering. De flesta ärenden om besöks- eller telefontillstånd avgörs dock inom en vecka.

Besök

På Saltvik finns en besöksavdelning med två besökslägenheter som kan nyttjas av intagna i anstalten fredag–söndag, fem besöksrum för enskilda besök (varav två större familjerum) och fyra besöksrum för tjänstebesök. I ett av rummen finns videokonferensutrustning och det rummet används bl.a. när intagna ska delta i rättegångar på annan ort. Ett besöksrum används för övervakade besök. Besökslägenheterna är utrustade med barnsängar och har tillgång till en promenadgård med bl.a. sandlåda. På avdelningen finns även leksaker för barn.

Enligt personalen på besöksavdelningen sker kroppsbesiktning av besökare efter anvisning från säkerhetspersonalen, det gäller även små barn. Vid kontroll av barn försöker personalen främst känna igenom kläder och använda narkotikahund. Spädbarn får ibland byta blöja inför besök. Det finns inte någon kameraövervakning i visitationsrummet och det är alltid kvinnlig personal som kontrollerar kvinnliga besökare. I visitationsrummet finns en skärm och tillgång till morgonrock för att besökaren ska kunna skyla sig.

Flera intagna framförde i samtal klagomål över att det var mycket svårt att få tillstånd att ta emot besök av andra än nära anhöriga, även om personen tidigare var ostraffad.

Telefoni

Flera intagna var missnöjda med tillståndsenhetens handläggning av telefoni-tillstånd, bl.a. att det gjordes alltför snäva tolkningar av vem som är närstående och att inte ens bevakade samtal till anhöriga beviljades. Det fördes även fram klagomål över att det bara i undantagsfall gick att få tillstånd att ringa till ip-telefoni och mobiltelefon via INTIK-systemet. Flera intagna klagade även över lång väntetid för att få ringa till t.ex. advokat. Ett par intagna uppgav att hanteringen av telefontillstånd vid byte av anstalt var onödigt byråkratisk. En annan intagen klagade på att det var orimligt dyrt att ringa till vissa länder.

Hälso- och sjukvård

Saltviks sjukvårdsavdelning har fyra heltidsanställda sjuksköterskor och en sjuksköterska som arbetar där 40 procent. Sjuksköterskorna arbetar vardagar under kontorstid. En läkare och en psykiatriker finns på plats varsin dag i veckan. De intagna erbjuds även resurser i form av tandläkare och naprapat. Saltvik har tre psykologtjänster men för närvarande är två av tjänsterna vakanta.

Ordinerad medicin kommer till Saltvik i färdiga Apodospåsar, eller görs i ordning av sjukvårdspersonalen. Anstalten går alltmer mot egenvård när det gäller läkemedelshantering. Det finns dock inga särskilda skåp för mediciner i bostadsrummen och narkotikaklassad medicin ska alltid tas under uppsikt av personal.

När det gäller sjukskrivning från sysselsättning gör personalen på avdelningen en första bedömning och godkänner frånvaro för en intagen som är uppenbart sjuk. I normalfallet kan dock avdelningspersonalen inte göra den bedömningen, då skickas den intagne till sysselsättningen och får ta upp frågan med personalen där.

Flera intagna uppgav i samtal med JO att de var missnöjda med sjukvården. De nämnde bl.a. att det var lång väntetid, att läkarens bemötande var nonchalant och att de inte fick besked om resultatet av undersökningar som gjorts. Flera intagna uppgav vidare att de inte visste att det fanns kuvert att lägga tidsbeställningslappar till sjukvården i, och andra intagna uppgav att kuvert med sådana lappar hade öppnats av personal på avdelningen. Det hände enligt intagna även att personalen läste tidsbeställningslapparna, eller att de försvann. Många intagna klagade över den bristande tillgången till psykolog. En intagen berättade vidare att han inte hade fått besöka sjukhus förrän efter fyra dagar trots att han hade en fraktur. En annan intagen uppgav att han inte fick någon hjälp med sina allvarliga sjukdomsbesvär, han fick t.ex. inte tillgång till sjukvård utanför anstalten utan var hänvisad till anstaltens läkare som han saknade förtroende för.

Samtal med sjuksköterskan

Vid samtalet med sjuksköterskan framkom bl.a. följande:

När en ny intagen kommer till häktet sker ankomstsamtal med sjukvårdspersonal nästkommande vardag. Sjukvården genomför en initial hälsoundersökning, går igenom eventuell medicinering och den intagne erbjuds även viss provtagning. Om den intagne avböjer undersökning, eller provtagning, dokumenteras det i patientjournalen. Nya intagna i anstalten kommer vanligtvis från riksmottagningen i anstalten Kumla eller någon annan anstalt och erbjuds då alltid en uppföljning med sjukvården.

En intagen som vill besöka sjukvården lämnar en tidsbeställningslapp till personal på avdelningen. Den intagne ska då även få tillgång till kuvert. Sjukvårdspersonalen återkopplar som regel till den intagne inom en vecka, och i de fall det inte görs brukar den intagne kontaktas av en sjuksköterska. Kallelse till sjukvården skickas till den intagne i ett slutet kuvert med sjukvårdens stämpel.

Sjukvården i Saltvik har inte något jourssystem. Eftersom en sjuksköterska i de flesta fall inte kan göra akuta bedömningar och flera av Saltviks funktioner, t.ex. inre transport, stängs ner efter kontorstid har huvudkontoret hittills varit emot ett jourssystem. Vaktstående befäl har checklistor för olika typer av besvär och kan kontakta 1177 Vårdguiden eller ringa 112 vid akuta sjukdomsfall.

Det är alltid Kriminalvården som ordnar transporter till sjukhus och det brukar fungera bra. Problem kan uppstå vid akuta incidenter vid säkerhetenheten eftersom transporter av intagna placerade där kräver mycket resurser. Sjukvårdspersonalen gör den medicinska bedömningen men säkerhetsbedömningen görs av Kriminalvårdens personal. Det är ovanligt med bältesläggning men om det sker kontaktas alltid sjukvården. Om inte deras egen läkare finns i tjänst tillkallas en jourläkare, vilket brukar gå fort.

Samtal med vaktstående befäl

Vid samtalet med de vaktstående befälen framkom bl.a. följande rörande hälso- och sjukvården:

Det uppstår ibland problem när sjukvårdspersonal inte är i tjänst, t.ex. om det kommer nyhäktade som är i behov av medicin. Saltvik har avtal med jourläkare och det händer även att intagna transporteras till sjukhus för att hantera sådana frågor. Det är dock mycket resurskrävande och en bättre lösning hade varit om sjukvården hade bemanning fram till ca kl. 18–19 kvällstid samt några timmar under helgerna för att lösa sådana frågor.

Om det uppstår akuta sjukdomsfall under kvällar och helger kontaktar vaktstående befäl som regel 1177 Vårdguiden som ger ett bra stöd. Vid sjuktransporter och vistelser på sjukhus bedöms säkerhetsarrangemangen utifrån den intagnes säkerhetsklassning och skick. Om det sker lättnader i säkerhetsarrangemangen, t.ex. vid läkarundersökning, dokumenteras det i den intagnes journal i KVR. Saltvik har samarbeten med närliggande sjukvårdsinrättningar och de intagna behöver inte vänta i allmänna väntrum.

Kost

Maten i både anstalten och häktet levereras från anstaltens kök. Under helgerna lagar en del intagna maten själva med råvaror som levereras till avdelningarna.

Många intagna förde i samtal med JO fram klagomål över maten i anstalten. De uttryckte att den hade dåligt näringsinnehåll, var enformig och att det serverades för små portioner. Flera intagna klagade även över att det ofta blev fel i beställningar, att de fick gamla råvaror på helgerna och att köket inte kunde hantera specialkost. Flera intagna klagade över att anstalten inte kunde tillgodose önskemål om halalkött, som inte heller fanns att köpa i kiosken. En intagen uppgav t.ex. att han hade nekats halalkött och hänvisats till vegetarisk kost, men att de andra intagna på avdelningen ändå hade fått halalkött på helgerna som de sedan sålde till honom.

Säkerhetsenheten

Säkerhetsenheten har 24 platser fördelade på fyra helt sektionerade avdelningar. Tre av avdelningarna används för intagna som har skyddsbehov och en avdelning används av häktet. Under JO:s besök hade säkerhetsenhetens avdelningar för intagna med skyddsbehov sju intagna, varav en intagen var placerad i avskildhet. Övriga intagna var placerade enligt följande: tre intagna på en avdelning, två intagna på en avdelning och en ensam intagen på en avdelning. Häktesavdelningen hade vid inspektionen två intagna.

Personalen uppgav att intagna på skyddsplats behöver särskilda åtgärder för att bryta den isolering som den fysiska miljön innebär. Det är problematiskt att Kriminalvårdens skyddsplatser bara finns i en anstalt eftersom intagna som är placerade där under längre tid skulle behöva miljöombyte. Det är även svårt för personalen att hantera intagna som har mycket olika risker och behov. Personalen försöker vara närvarande på avdelningarna och i dagsläget erbjuds de intagna bl.a. yoga eller annan träning med personal. Personalen spelar även schack, pingis och spel med de intagna.

För att ytterligare bryta isoleringen arbetar anstalten för närvarande med att fastställa dagordningar för intagna på skydds- respektive säkerhetsplats, där skillnaderna mellan placeringarna tydligt ska framgå. Intagna på skyddsplats ska bl.a. få möjlighet att besöka kiosken och biblioteket, träffa NAV samt använda bollhallen. De intagna på skyddsplats har enligt personalen för närvarande en felaktig bild av vad som ska anses vara lättnader, obevakade besök är t.ex. inte en lättnad utan följer direkt av fängelselagen. Att få använda fax är inte heller en lättnad utan en eftergift som personalen under en längre tid har gjort för att undvika konflikt. Personalens förhoppning är att de nya dagordningarna ska tydliggöra lättnaderna på ett enkelt och pedagogiskt sätt. Planen är att det nya arbetssättet ska driftsättas under våren 2018.

Ett utkast på dagordningar lämnades över till JO, handling 8.

Flera intagna framförde i samtal med JO klagomål över att så få intagna är placerade på skyddsplats och att de blir väldigt isolerade på avdelningarna. De ansåg att det utgjorde en form av dubbelbestraffning att placeras där och ifrågasatte att de på grund av sekretess inte hade fått information om skälen för placeringen. En intagen uppgav vidare att vissa andra intagna var osociala, eller inte pratade svenska, vilket gjorde att en intagen i praktiken kunde vara isolerad även om det var en eller två andra intagna placerade på samma avdelning. De intagna som hade varit placerade på enheten under en längre tid uppgav att de var i mycket stort behov av miljöombyte.

Ett par intagna uppgav att det hade blivit hårdare regler på säkerhetsenheten den senaste tiden, bl.a. hade de mindre tillgång till personal och sämre möjligheter att lämna enheten för permission eller aktiviteter. En intagen var missnöjd bl.a. med att han inte hade fått besöka en nära anhörig som var svårt sjuk, och inte heller fått delta i den anhöriges begravning. Ett par intagna uppgav att deras möjligheter att gå till bastun eller göra aktiviteter med personalen begränsades av personalbrist. Flera intagna uppgav att de ville få möjlighet att besöka kiosken. Ett par intagna uppgav även att hanteringen av deras önskemål hade blivit mer byråkratisk, bl.a. krävde personalen numera en skriftlig hemställan och ett angivet syfte för att få ringa till advokat. En intagen klagade vidare över att anstalten avlyssnade samtal med hans ambassad i strid med internationella regler.

En intagen uppgav att personalen inte bemöter intagna på ett bra sätt utan har en provocerande och ohjälpsam attityd genom att t.ex. inte hjälpa till att faxa handlingar eller kopiera hemställningar. En annan intagen uppgav att personalen vägrade tillhandahålla beslut eller rapporter från bl.a. JO. Från ett par intagna framfördes påståenden om repressalier efter JO-anmälningar i form av bl.a. avslag på hemställningar och de uppgav att andra intagna därför drog sig för att anmäla missförhållanden. En intagen uppgav att chefen för enheten hade ett ”vi mot dem”-tänk men att personalen ”på golvet” var bra. En annan intagen tyckte att personalen bemötte honom på ett bra sätt och att allt på avdelningen fungerade väl.

Vid samtal med en intagen var denne mycket missnöjd över att ha placerats tillsammans med en instabil och psykiskt sjuk person. Den intagne hade nekats avskildhet på egen begäran och fått framföra hot för att slippa vara kvar på avdelningen. Han uppgav att det hade tagit lång tid att få basutrustning i det avskildhetsrum som han placerats i, och att han kunde få vänta ca 20–30 minuter på att få bli tillbakaförd till rummet efter duschning. *(Den intagne har gett in en anmälan om saken till JO, vilken handläggs i ärende dnr 5844-2017).*

En intagen som snart skulle frigges berättade att anstalten inte hade gjort någon planering inför det och att han inte fick någon hjälp av personalen. Han ansåg att verkställighetsplanen såg bra ut på papper men inte fungerade i realiteten. En

annan intagen uppgav att han veckan före JO:s inspektion hade fått erbjudande om att använda bastun och besked om att han skulle få börja studera.

Häktet

Häktet består av en restriktions- och en gemensamhetsavdelning. Ungefär hälften av de intagna är inte svensktalande. När en nyintagen kommer till häktet hålls ett kortare informationssamtal samma eller nästkommande dag om bl.a. brandsäkerhet. Ett ankomstsamtal med kontaktman sker inom fyra dagar och då gås häktets rutiner igenom. Den intagne får även häktets ordningsregler i skriftlig form. Informationsskriften finns bara på svenska.

Intagna på häktets restriktionsavdelning har tillgång till promenadgårdar med grå väggar och golv av betong samt ett gallertak. Golvet är uppvärmt. På promenadgårdarnas ena kortsida finns avlånga fönstergluggar som är placerade ca 1,60 meter upp. Häktet har inlett ett projekt där färgtryck ska sättas upp på gårdarna för att göra miljön lite trevligare. De intagna i häktet får röka fritt under sin promenad.

Häktet har ett nära samarbete med verksamhetsställets sjukvård när det gäller de intagnas psykiska mående. En suicidscreening görs vid inskrivning och personalen har morgonmöten varje dag där de pratar om de intagnas mående.

Gemensamhet och avskildhet

Gemensamhetsavdelningen består av två gemensamhetsgrupper, den ena gruppen är i gemensamhetslokalerna under förmiddagar och den andra gruppen under eftermiddagar. De intagna har under gemensamhet tillgång till bl.a. kök med sittplatser, gym, spelrum, sysselsättningslokal och bibliotek. Varje grupp har en köksansvarig och en dag i veckan kommer en kock som lagar mat med de intagna. En dag i veckan erbjuds bakning och det finns intagna som har tvätt- och städansvar. Det finns ingen gemensamhetsavdelning för kvinnliga intagna utan restriktioner. Personalen försöker i stället få till samsittning med andra kvinnliga intagna och det förekommer att två kvinnliga intagna delar bostadsrum.

Det händer att intagna i häktet avskiljs enligt 2 kap. 5 § häkteslagen. Besluten omprövas som regel varje fredag men om återgång till gemensamhet är aktuell en annan dag hanteras frågan direkt. Det fattas inga beslut och dokumenteras inte när avskildheten upphör.

Enligt personalen förekommer det att intagna som inte har restriktioner ändå placeras på restriktionsavdelningen. I så fall försöker personalen hantera det genom att den intagne tas ner till gemensamhetsavdelningen vissa tider. Alla intagna tillfrågas om gemensamhet när deras restriktioner hävs. Om en intagen avböjer gemensamhet dokumenteras det i journalen i KVR. Det pågår för närvarande ett arbete med att installera nya dörrar för att förbättra möjligheterna till sektionering inom avdelningarna.

Isoleringsbrytande åtgärder

Häktet fokuserar mycket på isoleringsbrytande åtgärder och har en heltidstjänst som arbetar med frågan. Varje morgon tillfrågas de intagna om vad de vill göra under dagen. Intagna med restriktioner har bl.a. möjlighet att spela tv-spel och pingis eller besöka bibliotek och gym. Personalen söker även som regel hos åklagare tillstånd till samsittning. Ungdomar prioriteras med dubbla promenader och förtur till aktiviteter. Alla isoleringsbrytande åtgärder dokumenteras i en daglig lista och förs in elektroniskt i ett dokument. I listan antecknas även om en intagen har avböjt t.ex. promenad. Det elektroniska dokumentet sparas under ca ett års tid.

Personalen överlämnar ett exempel på en daglista, handling 7.

Granskning av handlingar*Beslut om avskildhetsplacering*

Carl-Johan Malmqvist granskade beslut om placering av intagna i avskildhet. Granskningen skedde stickprovsvis och omfattade ca 120 ärenden innefattande grundbeslut, omprövningsbeslut och beslut om hävande. Besluten hade fattats med stöd av olika bestämmelser i 6 kap. fängelselagen. Det övergripande intrycket av anstaltens handläggning var positivt. Besluten var överlag tillräckligt motiverade och innehöll relevanta delar. I de fall där läkarundersökning var aktuell hade en sådan skett inom föreskriven tid. I ett fall hade anstalten dock missat att ompröva avskildhetsbeslutet inom rätt tid och i ett fall bestod beslutsmotiveringen bara av lagtext. I några fall hade den intagne underrättats om avskildhetsbeslutet först efter 5–14 dagar, och i ett par fall framgick det inte när den intagne hade underrättats. I ett flertal beslut fanns motstridiga uppgifter i beslut och motivering om tidpunkten för när placeringen i avskildhet upphörde. I ett beslut hade även olika datum angetts.

Misskötsamhetsärenden

Moa Skerfving granskade drygt 25 stickprovsvis utvalda ärenden om misstänkt misskötsamhet. Besluten var generellt sett bra uppställda och innehöll redogörelse för händelseförloppet, tillämpliga bestämmelser och anstaltens bedömning. I ett par beslut saknades fullständig lagrumshänvisning. I några fall gick det inte att utläsa av förhørsblanketten vad den intagne haft för inställning till anstaltens redogörelse för misstänkt misskötsamhet eller till utredningen. Handläggningstiden från den misstänkta misskötsamheten till dess att beslut fattades var vanligtvis mellan en och två veckor. I några fall uppgick handläggningstiden till mellan tre och fyra veckor och som längst en månad. I de flesta fall hade den intagne underrättats om beslutet inom en tidsperiod av en till fyra dagar. I ett par fall hade det dröjt sex dagar till dess att den intagne underrättades. I ett fall saknades protokollförarens underskrift på förhørsutskriften.

Beslut enligt 2 kap. 5 § häkteslagen

Veronica Widell Edlund granskade 19 beslut om avskiljning enligt 2 kap. 5 § häkteslagen utifrån kopior av besluten utskrivna från KVR. Av dessa beslut

rörde ett beslut hävning av en avskiljning och ett beslut utgjorde ett omprövningsbeslut av huvudkontoret. Besluten var överlag bra uppställda och innehöll en redogörelse för bakgrunden/händelseförloppet, tillämpliga bestämmelser, häktets bedömning och uppgift om beslutsfattare. I ett beslut saknades dock uppgift om tillämpligt lagrum och i ca hälften av besluten framgick inte någon närmare tidpunkt, dvs. klockslag, för beslutet. I ungefär hälften av besluten hade datum för underrättelse av beslutet fyllts i. I två fall hade den intagne underrättats om beslutet ca tio dagar respektive en och en halv månad efter att beslutet hade fattats. Fem beslut saknade den sida där information om den intagnes underrättelse av beslutet och fullföljdshänvisning normalt brukar framgå. I tre andra beslut var datum för underrättelse inte ifyllt.

Efter inspektionen begärde JO in kopior av originalbeslut enligt 2 kap. 5 § häkteslagen fattade under år 2017. Häktet uppgav i svar till JO att originalbesluten gallras och att enbart elektroniska kopior finns bevarade.

Avslutande genomgång

Inledning

ChefsJO uppgav inledningsvis att hon hade fått ett positivt första intryck av både anstalten och häktet. Lokalerna var överlag rena och fräscha. Hon övergick därefter till att redovisa vissa av de iakttagelser som hon och hennes medarbetare gjort under inspektionen.

Häktet

ChefsJO uppgav att intrycket av verksamheten i häktet var positivt. Hon lyfte särskilt fram personalens arbete med att hitta lösningar för att underlätta gemenskap och sysselsättning för de intagna, samt sättet att dokumentera isoleringsbrytande åtgärder. Hon framhöll dock att promenadgårdarna var mycket tråkiga och att det var svårt, i vart fall för en kortvuxen person, att se ut på omgivningarna. Häktets planerade arbete med färgtryck var positivt.

Ledningen höll med om att promenadgårdarna var tråkiga och uppgav att det borde gå att hitta lösningar för att intagna ska kunna se ut på sin omgivning utan att det riskerar att påverka brottsutredningarna. Det pågår diskussioner om ett forskningsprojekt rörande bilder på promenadgårdarna och ledningen hoppas på spridning till andra verksamhetsställen.

Anstalten

Intrycket av besöksavdelningen var enligt chefsJO mycket positivt, såväl vad gällde lokalernas utformning som verksamheten. Hon framhöll även att det i samtal med intagna inte hade kommit fram indikationer på att besökare hade behandlats illa av personalen.

När det gäller avskildhetsavdelningen var chefsJO positiv till den dokumentation som görs rörande isoleringsbrytande åtgärder. Hon uppgav vidare att det inte heller beträffande personalen på avskildhetsavdelningen hade framförts

klagomål över bemötandeproblem i samtalen med intagna. Beträffande den fysiska miljön pekade chefsJO på att de yttre persiennerna (lamellerna) i rummen är vinklade på ett sätt som kraftigt begränsar inflödet av dagsljus och möjligheten att se ut. Därtill är fönstergluggarna på promenadgården placerade så högt upp att det i princip är omöjligt att se ut på omgivningen.

Ledningen uppgav att syftet med lamellernas vinkling är att förhindra att de intagna ser in till normalavdelningarna och att andra intagna ser in till avskildhetsavdelningen, men att utförandet nu kommer att ses över.

Samtal med intagna

ChefsJO redogjorde även för en del av de synpunkter som kommit fram i samtalen med de intagna och ledningen bemötte synpunkterna enligt följande:

Bemötande och rättigheter

Ledningen är medveten om att personalfrågan påverkar hela verksamheten men upplever att personalläget för tillfället är stabilare. Kriminalvårdens introduktion för nyanställda är normalt två veckor men i Saltvik går ny personal en extra vecka ute på avdelningarna med erfaren personal. Under introduktionen tas bl.a. etikfrågor upp. Bemötande av intagna är även en stående fråga på personalens morgonmöten och arbetsplatsträffar. Under våren planeras en utbildningsinsats för personalen där frågor om enhetlighet och bemötande ingår. *Ledningen* har även påbörjat ett arbete för att ta fram fler och bättre skriftliga rutiner för hantering av olika frågor. När det gäller kroppsvisitation av intagna finns enligt ledningens uppfattning inga oklarheter om vad som är tillåtet eller inte.

Gemensamhet och avskildhet

Ledningen uppgav att den var medveten om att intagna på ungdomsavdelningen hellre vill vara placerade med andra intagna på normalavdelningarna. Konceptet ungdomsavdelning är förhållandevis nytt men bygger på små avdelningar med mer resurser. Frågan om platsernas utformning hanteras av Kriminalvårdens huvudkontor. Det har gjorts försök med yngre personal på avdelningen men ungdomarna hade svårt att hantera det. De intagna har sysselsättning och möjlighet att komma ut men motivationen hos dem brister ibland. Det är dock problematiskt att avdelningens placering i byggnaden förvårar möjligheterna att anpassa dagordningar och promenad. Frågan om självförvaltning har varit uppe till diskussion men i dagsläget kan alla intagna erbjudas full sysselsättning och då är frågan mindre aktuell.

Hanteringen av hemställningar

När det gäller kopior av hemställningar uppgav *ledningen* att anstaltens rutin är att alla intagna som ber om en kopia av en hemställan ska få en sådan. För intagna på säkerhetsenheten har den rutinen dock inte funnits men det ska ändras nu. *Ledningen* framhöll att det vore bra med ett bättre systemstöd för hantering av intagnas hemställningar.

Kost

Ledningen är medveten om att intagna har synpunkter på maten och personalen får ta emot mycket klagomål. *Ledningen* ska inom kort utse en kostansvarig person för att samla upp och samordna såväl religiösa som sjukdomsrelaterade kostfrågor.

Fritid

Ledningen bekräftade att flera vinterjackor är trasiga och uppgav att det pågår en diskussion om det med förrådet. Saken kommer nu omgående att tas om hand. När det gäller rökning finns det olika sätt att hantera frågan utifrån ordning och säkerhet. *Ledningen* är medveten om att andra anstalter gör på ett annat sätt.

Hälso- och sjukvården

När det gäller tidsbeställningslappar till sjukvården uppgav *ledningen* att det finns särskilda postlådor på avdelningarna och kuvert för den som önskar. Med hänsyn till de intagnas uppgifter om brister i personalens hantering ska anstalten se till att framöver dela ut lapparna tillsammans med kuvert. *Ledningen* är medveten om bristen på psykolog och det pågår en rekryteringsprocess. Beträffande sjukvårdens arbetstider så ska Region Nords modell för sjukvård utvärderas under år 2018. Sjukvårdspersonalen har dock flexitid och ska kunna stanna kvar under några timmar om det t.ex. kommer in en nyhäktad med sjukvårdsbehov.

Granskning av handlingar

ChefsJO redogjorde kort för hennes medarbetares iakttagelser i samband med granskning av handlingar. *Ledningen* kommenterade att anledningen till att det står olika klockslag i besluten om avskildhet i anstalt är att Kriminalvårdens elektroniska system inte tillåter att framtida klockslag anges.

Uttalanden av chefsJO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som gjordes under inspektionen uttala följande:

Bemötande och rättigheter

Många intagna framförde klagomål över att personalen saknade erfarenhet och rätt kompetens för sitt arbete. Jag har förståelse för att den höga personalomsättningen innebär en särskild utmaning för såväl anstalten som häktet. Det är dock oroande att intagna upplever en bristande enhetlighet i verksamheten och att personalen inte har kunskap om gällande regler. Särskilt allvarliga är de uppgifter som framkommit om att vissa medlemmar av personalen på grund av okunskap gör mer ingående undersökningar än vad som är tillåtet vid kroppsvisitation. Det är därför viktigt att anstalten omgående ser över sina utbildningsinsatser för såväl befintlig som nyanställd personal, samt kontinuerligt arbetar med såväl kompetensutveckling som bemötandefrågor och etik.

När det gäller hanteringen av kroppsvisitationer vill jag även peka på att jag nyligen har beslutat i ett liknande ärende från en annan anstalt och i beslutet understrukt vikten av att intagna behandlas med respekt och att visitationer alltid sker på ett korrekt sätt (se mitt beslut den 8 februari 2018, dnr 5880-2017).

En intagen ska i anslutning till att han eller hon tas in i anstalt eller häkte informeras bl.a. om de rättigheter och skyldigheter som han eller hon har, samt om anstaltens eller häktets rutiner (1 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om fängelse, KVFS 2011:1, och 1 kap. 10 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om häkte, KVFS 2011:2). Informationen ska lämnas på ett språk som den intagne förstår, företrädesvis skriftligen (se allmänna råd till de nämnda bestämmelserna). Att känna till sina rättigheter är en förutsättning för att kunna ta tillvara och hävda dem. Det är bekymmersamt att flera intagna uppgett att de inte har fått tillräcklig information vid sin ankomst till anstalten, och att den skriftliga informationen i både anstalten och häktet bara finns på svenska. Jag förutsätter att både anstalten och häktet ser över sina rutiner när det gäller att förmedla information till nyintagna för att kunna fullgöra sitt ansvar i det avseendet.

Hanteringen av hemställningar

Brister i hanteringen av intagnas hemställningar är ett vanligt klagomål till JO. Det är svårt för en intagen att bevisa att och när en hemställan har gjorts utan tillgång till en kopia av handlingen. Mot bakgrund av att flera intagna uppgett att de har nekats kopia av sina hemställningar vill jag framhålla att min uppfattning är att en intagen som vill ha en kopia av en hemställan ska få det. Jag räknar med att anstalten, även säkerhetsenheten, fortsättningsvis kommer att tillgodose sådana önskemål.

Användning av fax

Även om intagna inte har någon ovillkorlig rätt att använda fax bör Kriminalvården enligt min mening ha en generös hållning när det gäller att vara behjälplig med att faxa handlingar om ett ärende är brådskande.

Förhållandena i bostadsrummen på avskildhetsavdelningen

Det är problematiskt att de yttre persiennerna i de rum som används vid placering i avskildhet kraftigt begränsar inflödet av dagsljus och de intagnas möjlighet att se ut. JO har tidigare uttalat att det finns tungt vägande skäl till att det ska betraktas som en rättighet att intagna kan se ut genom fönstret i bostadsrummet och garanteras ett visst ljusinsläpp. Detta är särskilt viktigt för att minska de negativa följderna av frihetsberövandet för de intagna som inte tillåts att vistas i gemensamhet med andra intagna (se JO 2016/17 s. 198).

Jag har förstått att syftet med den aktuella konstruktionen är att hindra oönskad insyn från och till närbelägna avdelningar. Jag vill dock framhålla att den här typen av åtgärder inte får innebära större inskränkningar än nödvändigt för de

intagna och att de kan vara särskilt kännbara för intagna som är placerade i avskildhet. Anstalten bör därför, som ledningen har uppgett, se över persiennernas konstruktion för att hitta en lösning som säkerställer de intagnas rätt att betrakta sin omgivning och garanterar ett godtagbart ljusinsläpp.

Frågor rörande utomhusvistelse

Tillgång till vistelse utomhus är en annan viktig aspekt när det gäller att motverka de negativa följderna av frihetsberövandet, särskilt för intagna som inte får vistas i gemensamhet. JO har tidigare uttalat att promenadgårdar bör utformas så att vistelsen där innebär ett miljöombyte, bl.a. bör det vara möjligt för de intagna att iakta sin omgivning (se bl.a. JO 2016/17 s. 198). Det är därför bekymmersamt att fönsterkonstruktionen på promenadgårdarna på avskildhetsavdelningen gör att de flesta intagna inte kan se annat än delar av himlen. Samma sak gäller på häktets promenadgårdar för intagna som är kortare än uppskattningsvis 1,65 meter.

En grundläggande förutsättning för att intagna ska kunna ta till vara sin rätt till utomhusvistelse är självfallet att de har tillgång till årstidsanpassade kläder. Jag finner det mycket allvarligt att intagna har uppgett att de valt att inte gå ut på promenad på grund av undermåliga vinterjackor. Jag utgår från att anstalten ser till att det problemet åtgärdas omgående.

Frågan om begränsning av det antal cigaretter som en intagen tillåts att röka under utomhusvistelse är aktuell i andra ärenden hos JO, bl.a. dnr 4642-2016. Det ärendet är ännu inte avgjort. De synpunkter som har förts fram rörande rökning föranleder därför inte några uttalanden från min sida. Jag noterar dock de rutiner som finns i anstalten och häktet.

Hälso- och sjukvården

Sekretess gäller inom hälso- och sjukvården för uppgifter om en enskilds hälso-tillstånd eller andra personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgifterna kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men (25 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]). Hälso- och sjukvårdssekretessen gäller även för sådan hälso- och sjukvård som bedrivs inom kriminalvården och innebär en presumtion för att uppgifter som framkommer inom den sjukvården omfattas av sekretess i förhållande till bl.a. kriminalvårdspersonal som inte arbetar inom hälso- och sjukvården (se bl.a. 8 kap. 1 § och 35 kap. 15 § offentlighets- och sekretesslagen samt JO 2015/16 s. 249).

Jag ser mycket allvarligt på att det i anstalten förekommer uppgifter om att personal läser tidsbeställningslappar till sjukvården och i vissa fall även öppnar förslutna kuvert adresserade till sjukvården. Jag vill därför erinra om vikten av att sjukvårdssekretessen respekteras av kriminalvårdspersonal som inte arbetar inom hälso- och sjukvården. Ledningen bör omgående påminna personalen om gällande regler samt säkerställa att nyanställda får tillräcklig information och utbildning i dessa frågor.

Det är positivt att det ska göras en översyn av hälso- och sjukvården inom regionen. Jag utgår från att den översynen även kommer att innefatta frågan om hur jourssystemet bör organiseras för att underlätta hanteringen av sjukvårdsfrågor under kvällar och helger.

Förhållandena för intagna på skyddsplats på säkerhetsenheten

Ett särskilt syfte med min inspektion av anstalten var att följa upp min företrädares beslut från maj 2016 om användningen av anstaltens säkerhetsenhet för placering av intagna med skyddsbehov (ovan nämnda beslut, JO 2016/17 s. 174). I beslutet uttalade dåvarande chefsJO bl.a. följande:

Den ”omvandling” som Kriminalvården har försökt genomföra genom platsbesluten har visat sig svår. Resultatet av det här initiativet understryker att det finns tydliga gränser för vilka lättnader som kan införas för de intagna som placeras på en säkerhetsenhet utan att omfattas av 2 kap. 4 § fängelselagen. Trots införda lättnader utgör säkerhetsenheterna en mycket kontrollerad och övervakad miljö.

Jag är av uppfattningen att den speciella miljö som säkerhetsenheterna utgör inte gör dem lämpade för annan placering än placering av intagna som omfattas av 2 kap. 4 § fängelselagen. Av den anledningen är jag kritisk till att Kriminalvården använder dessa platser för placering av andra kategorier av intagna och därmed gör anstaltsvistelsen för dessa intagna mer ingripande än nödvändigt.

Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT), besökte i samband med sitt besök i Sverige i maj 2015 anstalten Saltviks säkerhetsenhet. I rapporten efter besöket (s. 31) rekommenderar CPT att åtgärder ska vidtas för att hitta alternativa placeringar utanför säkerhetsenheterna för de intagna som är i behov av skydd. Jag ansluter jag mig till CPT:s rekommendation i detta avseende. Enligt min mening bör Kriminalvården omedelbart påbörja arbetet med att hitta alternativa placeringar.

Sammantaget kan jag efter inspektionen konstatera att det inte har skett några märkbara förbättringar av förhållandena för intagna som är skyddsplacerade på anstaltens säkerhetsenhet. Tvärtom har flera intagna uppgett att det blivit mer restriktivt när det gäller lättnader på enheten under senare år, och att bl.a. möjligheterna till aktiviteter utanför enheten har minskat. Jag har dock fått veta att det pågår ett arbete med att sätta upp olika dagordningar för personer som är skydds- och säkerhetsplacerade för att tydliggöra skillnaderna mellan dessa grupper och hitta fler lättnader för intagna på skyddsplats.

Jag ser positivt på det arbete som pågår i anstalten med att tydliggöra och utveckla lättnader för intagna som inte omfattas av 2 kap. 4 § fängelselagen. Jag vill dock understryka att jag hittills inte har sett något resultat av det arbetet och att situationen för intagna som är skyddsplacerade inte verkar ha förbättrats sedan JO:s beslut i maj 2016. Jag är mycket kritisk till det. Kriminalvården bör omgående vidta åtgärder för att säkerställa att anstaltsvistelsen för intagna på skyddsplats inte blir mer ingripande än nödvändigt.

När det gäller det begränsade antalet intagna på skyddsplats vill jag även peka på att jag nyligen gjort uttalanden rörande vistelse i ensamhet på Kriminalvårdens säkerhetsavdelningar, till följd av att de intagna är få och det uppkommer

svårigheter med att hitta lämpliga klientkonstellationer (se mitt beslut den 19 december 2017, dnr 7488-2016). Jag har noterat att samma problematik är aktuell för intagna på skyddsplats och att det även för dessa intagna förekommer att deras rätt till vistelse i gemensamhet under längre perioder inte kan tillgodoses. Jag vill därför framhålla att jag i det ovan nämnda beslutet bl.a. har väckt frågan om en översyn av lagstiftningen rörande placering av intagna under sådana förhållanden att de i praktiken vistas i avskildhet utan att det fattas något formellt beslut.

Jag kommer även fortsättningsvis att följa dessa frågor och inväntar en redovisning av anstaltens pågående arbete med lättnader/dagordningar senast den 30 maj 2018.

Beslut om avskildhet

I flera av anstaltens beslut om avskildhet har den intagne underrättats om beslutet först åtskilliga dagar efter att beslutet fattats. Ett beslut om avskildhet är mycket ingripande för den intagne. JO har tidigare uttalat att en intagen bör få del av ett beslut av den karaktären snarast möjligt efter att det har fattats, eftersom den intagne kan ha ett stort intresse av en skyndsam överprövning (se bl.a. JO:s beslut den 31 maj 2010, dnr 4347-2009). Jag vill därför uppmana anstalten att se över sina rutiner för underrättelse av beslut om avskildhet för att undvika liknande dröjsmål framöver. Anstalten bör även hitta ett sätt att tydliggöra vilket klockslag i beslutet som gäller för upphörande av avskildheten.

Frågor rörande avskildhetsbeslut enligt 2 kap. 5 § häkteslagen har utretts inom ramen för ett annat ärende hos JO, dnr 5969-2015. Ärendet är ännu inte avgjort. Vad som har kommit fram vid inspektionen rörande hanteringen av sådana beslut föranleder därför inte några uttalanden från min sida i det här ärendet.

Vid protokollet

Agnes Morin

Justeras den 21/2 2018

Elisabeth Rynning